

מקורות לעיון במס' שבת: פרק חבית

דף כב

מ. זילברמן

אדר ב' תשע"ד

(קמו.) **מכה בפטיש**. איתא בגמ' ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף וי"א אין מוסיפין ושויין שנוקבין נקב ישן לכתחילה. ות"ק מאי שנא מנקב חדש דלא דקא מתקן פיתחא אוסופי נמי קא מתקן פיתחא וכו', ע"כ. ופירש"י (ד"ה אוסופי נמי), "שמרחיבו ויש כאן משום גמר מלאכה". וכוונתו למכה בפטיש, וכדברי הגמ' (עה:), רבה ורבי זירא דאמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש, ע"כ. וכן כתב הרמב"ם (פכ"ג ה"א) דיש בעשיית נקב בכלי משום מכה בפטיש. אך בחי' הר"ן (ד"ה ת"ר) כתב דהוי משום בונה. והעירו האחרונים דרש"י ע"כ פירש דהוי משום מכה בפטיש משום דס"ל דאין בנין בכלים.

ואיתא בהמשך הגמ' אמר רבה דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין דעביד לעילוי אוירא ולאפוקי הבלא וכו', ע"כ. ובלול של תרנגולים נחלקו רב ושמואל (קב:) אי חייב משום בונה או משום מכה בפטיש. וכתבו התוס' שם (ד"ה לול) דשמואל ס"ל דחייב משום מכה בפטיש ולא משום בונה כי ס"ל דלא חשיב להאי פתח עושי להוציא ולהכניס. ומשמע דפתח העשוי להכניס ולהוציא חייב משום בונה אף לשמואל. ואילו הרמב"ם כתב (שם), "העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש".

אך פסקי הרמב"ם צ"ב. דפסק כאן דהעושה נקב בלול של תרנגולין חייב משום מכה בפטיש, כשמואל. וכן בפ"י הט"ז, "המכה בפטיש הכאה אחת חייב וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב כיצד המנפח בכלי זכוכית והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה והמגרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו". ואילו בפ"י הי"ד פסק, "העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולים כדי שיכנס להן האורה חייב משום בונה" וכתב. והעיר על זה הכ"מ. ובלח"מ (שם) הציע בדעת הרמב"ם דלרב דחייב משום בונה פירושו אף משום בונה, וה"ה משום מכה בפטיש. ובמג"א (ס' שי"ד סק"ג) תירץ דהיכא דהלול מחוברת לקרקע חייב משום מכה בפטיש כי אין בנין וכלים, והיכא דאינה מחוברת לקרקע חייב משום בונה. ועי' בפמ"ג שם.

ונראה דהנחת הלח"מ דחייב גם משום מכב"פ וגם משום בונה תלוי על מחלוקת ראשונים. דעי' בהגהות מרדכי פרק הבונה בשם היראים שכתב דאינו נקרא מכב"פ אלא בדבר שאינו מחוסר בנין שהכאת הפטיש הוא לאחר גמר בנין. ונראה דיסוד זה הוא מה שכתב בשיטה לר"ן (עג. ד"ה המכב"פ), "פירוש ר"ח ז"ל שלאחר שנעשה הכלי משהו פניו והיא בעצמה אינה מלאכה שהרי כבר נעשה הכלי אלא שגומר המלאכה ומכאן למדו לכל דבר שהוא בעצמו אינה מלאכה אלא שעל ידו נגמרה לחייבו על גמר מלאכה כנופח בכלי

זכוכית פעם שנייה שע"י כן נגמרת המלאכה והוא חייב כנופח נפיחה ראשונה שהיא המלאכה". וכן מבורר בר"ח (עה:): דהצר צורה אם יש אותיות חייב משום כותב ואם לאו חייב משום מכב"פ. ודברים דומים במאירי (קד. ד"ה אע"פ) שכתב דמכב"פ היינו דוקא היכא שגוף המלאכה באותו דבר כבר נשלמה כגון המפיל אבן שכבר חצבה משא"כ במשלים ספר, וז"ל, "אבל באלו לא נשלם הספר והבגד עדיין וכל שהוא עושה לצורך השלמה אינו מכה בפטיש שאם לא כן אף המלאכות שתחלתן וסופן בא כאחד כגון קצירה וכיוצא"ב הי' ראוי להתחייב בה משום מכה בפטיש". ומשמע מדברי הר"ח דרק חייב משום מכה בפטיש היכא דעושה מעשה שאינו נכלל במלאכה אחרת.

אך נראה דאין כן דעת הר"ן עצמו, דכתב (עה: ד"ה המסתת), " והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש. פרש"י ז"ל אחר שנחצבה מן ההר הוא מתקנה לדעת אורכה ורחבה, וזה קשה דא"כ ליחייב משום מחתך דהא מיכוון אמשחתא וליחייב עוד משום ממחק שהרי מחליקה. וי"ל דאין הכי נמי דחייב משום תלת וה"ק חייב אף משום מכה בפטיש". וכן משמע מתוס' שם (ד"ה המסתת) דאפשר ליחייב משום מכפ"ב אף בכה"ג דחייב משום מלאכה אחרת מדלא חלק על תירוץ הר"ן באופן עקרוני. וכן הניח המנ"ח (כותב אות י"ד) דהגומר ספר חייב אף משום מכה בפטיש. וכן כתב עה"ש להלכה (סי' שי"ג סט"ו) דשייך מכה בפטיש בהרבה מלאכות היכא שהגמר הוא אחר גמר עיקר המלאכה כגון מכה על הסדין להחליקו. ועי' בקה"י (סי' מ"א).

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל שני בשעה 9:25 בG303

הנושא: שטרי הדיוטות (קמח:)

עיקר תוס' פרק חבית ושואל

(קמג:): ובלבד, הלכה, שמשך

(קמד:): חולב

(קמה:): כבשים, ור' יוחנן

(קמו:): שובר, מתיר

(קמו:): משום, מי שנשרו

(קמז:): המנער, היוצא, מהו

(קמז:): דתניא

(קמח:): שואל, איתקין

(קמח:): ניפרוס, לא מספקין, והא

(קמט:): בשטרי, אילימא, לעולם, ודיוקני, בני חבורה

(קמט:): מטילין

(קנ:): ור' יהושע, אומר, ודיבור, ואמר

(קנ:): ואין, אבל, בשלמא, במחובר

(קנא:): אין, נכרי, אא"כ

